

Бондарчук О. М.

аспірант кафедри світової літератури та
методик викладання філологічних дисциплін
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Єршов В. О.)

Роль Тадеуша Бобровського у становленні Джозефа Конрада- письменника

У статті розглянуто родинні зв'язки Коженьовських. Основна увага зосереджена на процесі становлення письменницького генія Джозефа Конрада за підтримкою Тадеуша Бобровського.
Ключові слова: Joseph Conrad, Tadeusz Bobrowski, memoirs.

У 1838 р. до Першої чоловічої гімназії в Житомирі був направлений до навчання шляхтич Тадеуш Бобровський (1829 – 1894), який протягом чотирьохрічного навчання зав'язав дружбу з дещо старшим за себе, майбутнім письменником, перекладачем, публіцистом та громадським діячем, а саме Аполло Наленч Коженьовським (1820 – 1869). Завдяки цьому товаришуванню відбулося знайомство батьків майбутнього велета-письменника Джозефа Конрада (1857 – 1924). Евеліна Бобровська (1833 – 1865), сестра Тадеуша, та Аполло Коженьовський довгий час приховували свої почуття, а коли останній наважився просив руки своєї коханої, то отримав відмову, яку чув ще декілька разів, адже "мав усталену репутацію негарної людини, ще й безмірно злостивої" [2, с. 426]. Після смерті голови сімейства Юзефа Бобровського (1790 – 1850), опікуном родини стає шкільний товариш Тадеуш, який дав своє благословення на цей шлюб, тим самим поєднавши дві родини, представники яких славляться і до сьогодні своїми діяннями.

Т. Бобровський був дуже близьким зі своєю сестрою, також з особливою повагою ставився і до Аполло Коженьовського як до творчої особистості. Визнаючи талант поета в белетристиці, називав мову його оригінальних творів та перекладів

надзвичайно прекрасною, свідченням чого є вміщенні у "Мемуарах... " Т. Бобровського, стиль якого, на відмінно від стилю швагра, часто набуває рис лаконічності, точності та подекуди сухості судового протоколу, двох поезій А. Коженьовського, написаних спеціально для мемуариста. Шкільних друзів об'єднувала не лише родина та любов до мистецтва, але й суспільна діяльність. Відчуваючи потреби краю у власному регіональному виданні вони спільними зусиллями ініціюють у листопаді 1859 р. видання в губернському центрі щотижневика "Сілький кур'єр" ("Kurjer na wsi"), що за задумом організаторів, мав стати важливим джерелом підживлення літературно-культурного життя губернії. Нажаль, для впровадження видання не вистачало дозволу, а генерал-губернатор Д. Бібіков остаточно закрив проект.

Подружжя Евеліни та Аполло Коженьовських мало виразну політичну позицію спрямовану проти агресії та тиранії російського царату, всю свою суспільну діяльність вони спрямовували на боротьбу проти неї. Тадеуш Бобровський займав більш консервативну та тверезішу позицію, але різниця у поглядах не вплинула на родинні взаємовідносини. Від самого народження їхнього сина Теодора Юзефа Конрада Коженьовського, мемуарист піклувався про небожа та намагався "вивести його в люди" [1, с. 7]. Тадеуш Бобровський, якого ми знаємо зараз як автора епохальних спогадів "Мемуари мого життя" у двох томах, що стали своєрідною енциклопедією громадського і світського життя польської шляхти ХІХ ст. Волині та Поділля, був не лише добрим другом та радником сім'ї Коженьовських, але й після смерті батьків став офіційним опікуном свого улюбленого племінника. Тяжкі втрати в сім'ї Т. Бобровського, смерть дружини, єдиної доньки, братів та сестер, призвели до усамітненого та аскетичного життя мемуариста, проте всю свою енергію він спрямував на дітей-сиріт, покровителем яких став після трагічних подій 1863 р., але виховання Джозефа Конрада завжди займало чільне місце. Навіть під час дитинства небожа проведеного в Польщі, мемуарист мандрував слідами племінника і до Варшава, і до Львова і часто

до Кракова. Відвідав також всю сім'ю Коженьовських у Вологді та Чернігові під час заслання за політичні переконання.

Це сьогодні ми знаємо Джозефа Конрада як письменника-мариніста, беззаперечний талант якого та жага до пригод і любов до моря, зробили його відомим класиком світової літератури, але у 1874 р. – це юнак, повних мрій та бажань, пориви якого суспільство не сприймало та не могло зрозуміти. Майбутній письменник пригадуючи події того року напише: "То був рік, коли я вперше голосно проголосив, що хочу стати моряком. Від самого початку проголошення цього наміру моє прагнення залишалося непочуте, так само як звуки, що лунають над скалою, що знаходиться далеко від людських вух <...>. А пізніше говорили: "Чули, про що говорив цей хлопець? Це нечуваний вибрик" <...>. Людям було цікаво, що пан Тадеуш Бобровський зробить зі своїм недорослим племінником. <...> А тим часом мій дядько приїхав аж з України, щоб зі мною поговорити, адже хотів розглянути мою справу сам, без упереджень, безсторонньо і справедливо. Я, наскільки це було можливим для юнака, який ще тоді ненавчений був красиво висловлюватися, довірився йому і розповів найпотаємніші думки, а він дозволив мені заглянути у своє серце і душу; і я вперше побачив тоді безмежний, шляхетний скарб ясного розуму і гарячих почуттів, з якого я мав можливість користуватися протягом усього життя і який не підводив мене ніколи" [3, с. 69-70]. Заручившись підтримкою дядька молодий Юзеф йде до своєї мети і ламає стереотип про те, що "поляки сухопутний народ" [3, с. 147], і з простого матроса дослужується до капітана торгового корабля. Більша частина його творчості основана на власних переживаннях під час плавання, а образ моря глибоко вкоренилося у авторську творчу свідомість. Саме ці умови стали основою для формування неперевершеної манери письма Джозефа Конрада, творчість якого стала надбанням світової літератури.

Вдячність за підтримку юнак зберіг протягом усього життя. У 1919 р. Юзеф Конрад Коженьовський вже став знаним письменником Джозефом Конрадом і під час написання мемуарів "люблячою рукою малює портрет дядька, опікуна і найближчого

приятеля. Образно і на англійський манер, що в оригіналі звучить для польського читача з відчутною польською нотою, описує свою подорож до Казимирівки в 1890 р., дворик, садиба, кабінет, де повстала “Безумство Олмайєра”, перший твір Джозефа Конрада присвячений пізніше коротко “Пам’яті Т. Б.” [1, с. 7]. Дослідниця Р. Яблковська, яка змогла актуалізувати творчість мариніста для поляків, звертає особливу увагу на сюжет твору “Зі спогадів”, в якому у поверненні до України, до малої батьківщини, де знаходиться його дядько, простежуються наріжні камені авторського таланту, а саме, знання морської справи, літературна творчість та пізнання самого себе, самоідентифікація у процесі життєвих переживань та перепитій.

Слова та настанови Т. Бобровського для Джозефа Конрада завжди були не лише практичними порадами, але й джерелом натхнення та зв’язком з родиною. У 1981 р. друкуються “Листи до Конрада”, які з ретельністю були збережені мариністом та передані нащадкам. Кореспонденція розпочинається листом від 1869 року, від трагічної втрати батьків письменника. Перші листи переповнені жалем, співчуттям та підтримкою, яку племінник відчував аж до останнього листа в якому дядько закликає “керуватися тверезим розумом, а не миттєвим, сентиментальним бажанням отримання визнання” [1. с. 170]. Останній лист датується 1893 р., а вже наступний рік став для Джозефа Конрада важким випробуванням, адже саме тоді він отримує лист не від турботливого дядька, а від довірених осіб, які сповіщають про смерть найближчого родича та виконуючи останню волю померлого передають Конраду у спадок 15000 руб. Наступним ударом стає підірване здоров’я, що змушує його попрощатися з морем. Щоб впоратися з печаллю Джозеф Конрад активно займається творчою діяльністю; романи, повісті та новели поступово забезпечили йому позицію одного з найталановитіших англійських письменників ХХ ст.

Талант та творчі здібності Джозеф Конрад успадкував від сім’ї Коженьовських та Бобровських. Р. Яблковська не раз зазначає, що «батько Конрада був автором полум’яної, гострої політичної поезії <...> Таким же гострим та образним пером

відзначався і найбільший в родині реаліст та позитивіст – Тадеуш Бобровський» [1, с. 6], і хоч не має свідчень про те, що Джозеф Конрад та Т. Бобровський обговорювали свою літературну творчість, можна без вагань стверджувати, що саме останній створив усі умови для саморозвитку та реалізації творчого потенціалу, який вилився у геній Джозефа Конрада.

Список використаних джерел

1. Bobrowski T. Listy do Konrada / T. Bobrowski / opracowała Róża Jabłkowska. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981. – 351 s.
2. Bobrowski T. Pamiętnik mojego życia. O sprawach i ludziach mego czasu / T. Bobrowski / opracował, wstępem i przypisami opatrzył St. Kieniewicz. – T. 1. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1979. – 507 s.
3. Conrad J. Ze wspomnień / J. Conrad / przełożyła Aniela Zagórska. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1965. – 167 s.